Waar echter achttien eeuwen lang de Christelijke conscientie in alle oorden der wereld er tegen geprotesteerd heeft, om tot zulk een herdoop over te gaan, staan we hier voor een zoo machtig kerkelijk historisch feit, dat we niet mogen rusten, eer we het zuivere pad gevonden hebben.

Ons mag door Ds. Littooy niets toegegeven, waardoor we ook maar eenigszins een Doop *ex opere operato* zouden verkrijgen; maar ook hem mag niets toegegeven door ons, waardoor „de algemeene heilige Christelijke kerk" zou worden prijsgegeven.

Noch hij, noch wij willen *separatie*; en juist daarom moet de erkenning van den *ketterdoop* vooral thans zoo sterk op den voorgrond treden, omdat juist hierin het machtig tegengif ligt tegen elk separatistisch beginsel.

Dit brengt ons ten slotte vanzelf op zijn laatste vraag, *of scheiding ook onzes inziens zonde is.*

In antwoord waarop het natuurlijk vanzelf spreekt, dat er allerlei scheiding, ook kerkelijke scheiding is, die, wel verre van zonde te zijn, plichtmatig is en steeds door Gods lieve kinderen gepractiseerd; maar ook dat er één scheiding bij ons kan insluipen, die *niet* mag, en waartegen ten ernstigste dient geprotesteerd en gewaarschuwd.

Hiermeê is niet bedoeld *scheiding* van het kerkelijk instituut. Want al ligt het in den aard der zaak, dat het wel terdege ook zonde is, zich van de institutaire kerk te scheiden, *als deze goed is*, zoo behoeft dit hier niet opgemerkt, daar Ds. Littooy uitsluitend een scheiden van *kwaad gewordene* kerken bedoelt.

Welnu, in dien zin opgevat, is scheiding van een institutaire kerk, die kwaad wierd, plichtmatig, en dat zoowel voor de enkele geloovigen ten opzichte van de plaatselijke kerk, als voor de plaatselijke kerk ten opzichte van het kerkverband.

Er moet te dezen wel geen wilkeur en er mag geen overhaasting noch onbedachtzaamheid wezen; maar is de zaak eenmaal beslist en een institutaire kerk ongeneeslijk gebleken, dan moet ge als lid en plaatselijke kerk van haar af, en zijt ge tot scheiden geroepen.

Zulk scheiden kan nooit als *zonde* gedoemd, maar is altoos geboden.

Onheilige banden mogen niet geduld.

Van scheiden van de *onsienlicke* kerk daarentegen kan natuurlijk nooit sprake vallen. Hier behoort ge toe, of ge behoort er niet toe, door Gods welbehagen. Maar hoort ge er toe, dan kan niets en niemand u losrukken uit de hand des Vaders.

Zoo blijft er dan alleen over: Scheiding van de „sienlicke" kerk op aarde, voorzoover ze in de verschillende historische instituten schuilt.

En zulk scheiden, ja, noemen ook wij sonde.

De „sienlicke" kerk is er altoos. Van het paradijs af tot nu toe. Niet slechts de „onsienlicke", maar ook de »sienlicke" op aarde.

Van die machtige „sienlicke" kerk is het historisch instituut, waaronder ik leef, slechts een deel.

Waar nu dit instituut onzuiver en zelfs onheilig werd, verdwijnt daarom de „sienliche" kerk op aarde niet, alsof ik die nu eens opnieuw te stichten had, maar keert hoogstens een zeer klein deel van deze machtige „sienlicke" kerk weer in zuiverder institutaire gestalte op.

Vandaar ons protest tegen elk denkbeeld, alsof wij Doleerenden, nu eens een nieuw kerkgenootschap oprichtten, in dien zin dat al, wat buiten onzen kring lag, niet tot de „sienlicke" kerk zou hooren.

Neen, we zijn en blijven in dezelfde groep, in hetzelfde deel van de groote »sienlicke" kerk, waar ook onze vaderen in leefden, waar wijzelven in geboren zijn, waarin wij zelven den Doop ontvingen, en al hetgeen, waarmeê we braken en waarvan we ons afscheidden, is het ontredderd en onbruikbaar geworden *instituut.*

Ook *Ds. Beuker* in *De Vrije Kerk* en N. J. E. in *De Roeper* gaven over den ketterdoop belangrijke adviezen. Mogen we deze een volgend maal bespreken?

---

Een blad als *De Heraut* kan geen recensie leveren van elke preek, die uitkomt.

Slechts dán mag en moet dit, zoo zulk een preek nog iets anders dan een preek, zoo het ook een principieel getuigenis, rakende den algemeenen toestand, is.

Vandaar de melding, die hier gemaakt wordt van Dr. Geesinks rede: „*Gideons Hervormingsdaad*"; een met keurige zorg bewerkt, met gloed geschreven stuk, dat aan Gideons, op Gods aandrijven gegeven voorbeeld den toetssteen ontleent, voor wat ook nu *door* en *tegen* de Jerubbaals, die men „Doleerenden" noemt, gedaan is.

Ook in dit stuk blijkt weer de macht van het Goddelijk onderwijs door de Openbaringsfeiten.

Die wondere Gideon is geen product van menschelijk overleg. Integendeel, hij is een bode Gods, die tegen het doen der menschen wordt ingezonden. Hij staat daar als een getuige, niet om te toonen, wat de mensch poogde of aandorst, maar wat de Heere God als Hem gevallig en door Hem gewild in het midden onzer menschelijke slapheid wilde openbaren.

Tegen zulk een Gideons-getuigenis baat dan ook geen tegenrede.

Ge kunt er hoogstens de ooren voor dichtstoppen. Maar verzuimdet ge dit bijtijds te doen, dan grijpt het u aan, overwint u, en ge moet óf meê óf ge verkracht uw conscientie.

Dit is dan ook het geheim van de zeldzame overredingskracht, die uit dit stuk van Dr. Geesink spreekt.

Het klemt op elk punt.

Van wel of niet meegaan is geen sprake. Ge *moet.*

En waar zulk een getuigenis dan in zoo plechtig bezielden vorm tot u komt, derwijs gespeend is aan den opgeblazen toon, en maat houdt in overweging en uitdrukkingswijs, en op een wijze als hier geschiedt, klaar ontleed, helder doorgedacht en in juiste bewoordingen weergegeven is; daar ontstaat metterdaad een harmonisch geheel van hooger orde, dat u én te dezer zake boeit en meesleept én tegelijk, wat den vorm aangaat, u dienst doet als model.

Als proeve geven we de weerlegging der bedenking, dat er in het kerkelijk bedrijf der Doleerenden te veel berekening was.

Ook Gideon had „berekend", en daarom het Baälsbeeld „in de stilte van den nacht" omgeworpen.

En in verband hiermeê nu zegt Geesink:

Wanneer toch is »berekening" op zichzelf ooit geoordeeld? Wie, die wijs is, handelt ooit zonder berekening? Prees de Zaligmaker zelf niet den torenbouwer die de kosten en den koning die zijn macht berekent, alvorens te handelen? Wat is berekenen anders dan overleg, dan beleid, dan bedachtzaamheid, dan voorzichtigheid? Een deugd, waarvan de dichter der Spreuken zoo schoon zegt: *Als de wijsheid in uw hart zal gekomen zijn, en de wetenschap voor uw ziel zal lieflijk zijn, zoo zal de bedachtzaamheid over u de wacht houden, de verstandigheid zal u behoeden.* Een deugd, waarop Jezus doelt, wanneer hij zijn discipelen toeroept: *Zijt voorzichtig gelijk de slangen en oprecht gelijk de duiven.*

Voorzeker, daar is ook een wereldsche, een vleeschelijke voorzichtigheid, die men listigheid noemt. Deze laatste is de wijsheid niet, die van boven komt, maar is aardsch, natuurlijk, duivelsch. Van haar heet het: *Hij vat de wijzen in hunne arglistigheid.*

Daar is een »berekening" van den inbreker, die het toelegt op uw schatten; daar is een »berekening" van een Gideon. Beide stoelen op een anderen wortel. Deze is uit de verdorven natuur en zoekt Gods gebod te overtreden, gene is uit het geloof en is er op bedacht Gods gebod te gehoorzamen. Alleen in het eerste geval verdient berekening gelaakt, in het andere geprezen. Om Gods wil te doen, is heilige »berekening", is overleg vaak noodig.

Ziet, hoewel ik weet, dat al onze daden en dus ook die, welke uw kerkraad op 5 Jan. bestond, voor God onvolkomen en met zonden besmet zijn, zoo acht ik nochtans in de wijze waarop zij tot stand kwam, noch mijne broederen noch mijzelf geoordeeld.

Die een grond heeft als Gideon, mag ook als Gideon handelen.

Het heroisme des geloofs verhoedt, dat, zoowel door onvoorzichtigheid bij de uitvoering als door vrees voor den tegenstand die daarna staat te komen, Gods gebod ongedaan blijft.

Wie ook dit schoone, kernachtige stuk las, zal weer erkennen moeten: Met bullen zijn de Doleerenden op een afstand te houden, maar in het woord te weerstaan zijn ze niet.

---

*Het Noorden* verzoekt ons op te merken, dat zijn redactie de sanctioneering van den Doop der ketters niet zoozeer in de latere belijdenis der gedoopten, maar meer, of zelfs eeniglijk, in de latere goed-verklaring der kerk had gezocht.

Gaarne maken we hier onze lezers attent op, al wordt de stelling van *Het Noorden* onzes inziens hierdoor geheel onhoudbaar.

Wij hadden de meening van de redactie, alsof de kerk den vroeger toebedienden Doop homologeerde, verstaan in den zin, dat dit oordeel der kerk zijn grond vond in de belijdenis van de gedoopten.

Volstrekt dus niet om haar iets toe te dichten, dat ze niet bedoelde, maar alleen omdat we ons haar redebeleid niet anders denken konden, gaven we de voorstelling, dat zij de kracht of waarmaking van den Doop in de latere belijdenis van den gedoopte zocht.

Nu dit echter *niet* zoo blijkt, vatten we volstrekt niets meer van haar standpunt.

De kerk, dit stemmen we van harte toe, beslist of een toebediende doop Doop zij al dan niet. Dit kan niet anders, wijl de kerk moet uitmaken, of ze zulk een persoon beschouwt als reeds gedoopt of als nog *niet* gedoopt.

Hierover kan geen verschil bestaan.

Maar nu van drieën één.

De grond voor haar oordeel, dat er *wel* Doop plaats had moet liggen óf in den gedoopte, óf in den Doop, óf in den dooper.

Nu erkent de redactie, en dit verheugt ons, dat deze grond in het onderhavig geval niet kan liggen bij den gedoopte.

Derhalve in den Doop of in den dooper.

In den Doop zelf kan deze grond tot goedkeuring alleen liggen voorzooveel de Doop toebediend is in overeenstemming met het bevel Christi. Reden, waarom men zeer terecht weigert Doop te zien in menige moderne watersprenkeling.

Doch ook hierop heeft de redactie het oog niet. Immers, daarin vallen we haar geheel bij.

Het eenige, waarop het dus aankomt, is: *de dooper.*

De dooper nu is niet de predikant of poop of pastoor of vroedvrouw, maar *de kerk* als zoodanig.

Een kerk derhalve, die met de redactie en met ons erkent, dat bijvoorbeeld een Roomsch gedoopte metterdaad gedoopt is, en derhalve niet nog eerst gedoopt moet worden, erkent hiermeê tevens, dat onder de valsche kerk nog een schim van het ambt overbleef, die, hoe zwak ook, nochtans genoeg geestelijken en ambtelijken band aan den Christus overliet, om een handeling, onder de zorge en het toezicht van deze kerk verricht, als een handeling in naam van den Drieëenigen Verbondsgod te eeren.

---

Van den heer secretaris der Nederlandsche afdeeling van de Evangelische Alliantie ontvingen we deze week een uitvoerig ingezonden stuk, houdende mededeelingen uit Engeland over de door ons ingebrachte grief.

Voor dit stuk is deze week geen plaats. Een volgend maal hopen we het op te nemen en dan tevens ons oordeel daarover te zeggen.

KUYPER.

---

# Van het Kerkelijk ambt.

## XVII.

Het laatste punt, dat reeds aangestipt, maar nog niet in samenhang besproken wierd, is de ambtelijke positie van ambtsdragers, die in onregelmatigen toestand verkeeren.

We hebben hierbij het oog op de ambtsdragers in de valsche kerken; op de ambtsdragers bij kettersche groepen; op de ambtsdragers bij schismatieke kringen; op de ambtsdragers bij kleine groepen van geloovigen, die het hoofd weer opsteken; op ambtsdragers, die nog zeer regelmatig aangesteld, toch feitelijk hun dienst verloochenden door af te vallen van den Heere en zijn Woord; kortom, op ambtsdragers van allerlei gading, die 'tzij door een oorzaak in henzelven gelegen, 'tzij door een oorzaak die te zoeken is in den kring die hen aanstelde, niet verkeeren in normale, gewone, regelmatige positie.

Vraagt men nu, hoe over alle dezen te denken zij, dan is menigeen aanstonds met zijn kort en snijdend antwoord gereed. „Wel," zegt hij, „ik erken die allen eenvoudig niet als ambtsdragers. Ze tellen voor mij niet meê. Ik erken alleen de goed en deugdelijk geordende leeraars, ouderlingen en diakenen van mijn eigen kerk; en daarmeê uit!"

Is nu zoo iemand Baptist, dan erkent hij alleen en uitsluitend de Baptisten-dominees; want, zegt hij, die anderen, die kleine kinderen nat maken, ontheiligen het Sacrament.

Is zulkeen een synodaal kerkist, dan kent hij ter wereld geen andere ambtsdragers dan die wel en deugdelijk geapprobeerd zijn door het classicaal bestuur van zijn ressort, geheel onverschillig of zulkeen den Christus hoont of eert, zoo hij maar de classicale approbatie heeft.

En zoo voortgaande, acht dan een iegelijk alleen zijn eigen uil een valk te zijn, en ziet buiten zijn eigen kring niets dan duisternis en kerkelijke anarchie.

Toch is dit zonderling standpunt noch Protestantsch, noch Gereformeerd. Het is in den grond Roomsch-hiërarchisch, en buiten Rome het standpunt van den Separatist.

Rome, dat de ordening van den priester als een sacrament eert, kent natuurlijk geen priester, waar dit dusgenaamde sacrament afwezig is. En de Separatist, die het alleenzaligmakend begrip van Romes wereldkerk op zijn eigen groepje overbrengt, komt door zijn eenzijdig spiritualisme tot gelijke slotsom. Wie zich bij zijn kring niet voegt, zoo denkt hij, laat zich leiden door een onheiligen geest. Wie dan toch leeraar zijn wil is dwaalleeraar, en een dwaalleeraar is *geen* leeraar met al.

---

Geheel anders was daarentegen van meet af het standpunt van hen, die oordeelden naar het Woord.

Voor hen toch was de zaak niet met één kort oordeel uit te maken, maar moest te dezen scherp en juist onderscheiden worden, al naar gelang het ambt genomen wierd met opzicht tot hem die het draagt of beweert te dragen, dan wel met betrekking tot hen, die zich aan zijn dienst onderwerpen.

Nemen we het laatste het eerst.

Een bedienaar des Woords is voor de gemeente niet een heerschappijvoerder, maar de overbrenger van een boodschap, een gezant, een ambassadeur, gelijk men het weleens, hoewel zeer ten onrechte, bij manier van vergelijking met vorstelijke boodschappers heeft genoemd.

Ten onrechte zeiden we.

Immers, een koning zendt een ambassadeur niet aan zijn volk, maar alleen aan een vreemde mogendheid of aan een koning die met hem op eenigszins gelijken voet staat. De keizer van Rusland zendt een ambassadeur aan den keizer van Duitschland; maar niet aan den stedelijken raad van Moskou, en zelfs niet aan een kleinen vorst als den koning van Denemarken. Eenen ambassadeur zendt een koning aan een anderen koning, over wien hij niets te zeggen heeft, en met wien hij op voet van gelijkheid onderhandelt. Daarentegen aan zijn eigen volk, aan zijn onderdanen, aan degenen, over wie hij te gebieden heeft, zendt hij nooit een ambassadeur, maar alleen een ambtsdrager, die zijn bevelen mededeelt. En overmits nu de kerk op aarde niet een macht naast of tegenover Koning Jezus is, maar zijn eigen gebied, een volk, waarover hij heerschappij voert en waarnaar hij bevel geeft, had men nooit die kwade spreekwijs, alsof een bedienaar des Woords een ambassadeur ware, moeten invoeren. Ze prikkelt de hoogheid. Ze geeft inbeeldingen des harten. Ze is aan de hooge waardigheden der wereld ontleend. Ze hoort in Christus' kerk niet thuis; en als Paulus zich noemt „een gezant van Christus wege", is gansch iets anders dan een ambassadeur bedoeld.

Maar dien verkeerden naam nu daargelaten, zoo is toch elk bedienaar des Woords een gezondene van 's Konings wege om aan de kerk de boodschap zijns Heeren aan te zeggen, en de zegelen van deze zijn boodschap te vertoonen en te bedienen.

Een predikant is *niet* een religieus voorganger; hij is niet een deelnemend persoon, die in aller leed en verdriet ingaat; hij is niet een hulpdiaken, die wat geld voor armen opzamelt.

Veel van dit alles moet hij ook zijn en doen. o, Er ligt een oneindige eisch der ontferming in het herdersambt. Maar toch, dat is het ambtelijke niet, want dát is *ieder* Christens plicht. Dat moet ieder naar vermogen alzoo, gedrongen door de liefde Christi, volbrengen.

Neen, het ambtelijke is uitsluitend in zijn *last* gelegen. Hij heeft een opdracht. Hij in onderscheiding van anderen. Hij heeft het Woord aan te zeggen namens zijn Koning. En daarom is hij het alleen, die het Woord *bedient.*

Juist hieruit echter volgt dan ook, dat zijn ambt voor mij slechts inzooverre autoriteit bezit en mag bezitten, als het bij hem dan ook tot een bediening van dat Woord komt en er bij blijft. Want merk ik, dat hij, in steê van het Woord te bedienen, het Woord inhoudt, vervalscht of bestrijdt, natuurlijk, dan mag ik niet meer naar hem luisteren, en weet ik, dat zulk een, hoewel door den Koning gezonden, zijn zender verloochent en alle macht over mij mist.

Geen quaestie dus, of de gemeente ook ten onzent heeft goed gedaan, toen ze de Moderne en Irenische predikanten, voorzoover ze van de waarheid afgingen, verliet en hun dienst beslist verwierp. Zij hadden den Heere verworpen, dies moesten ze verworpen worden door zijn volk. En toen ondanks alle protest en verzet en klacht geen toepassing van tucht op deze ontrouwe dienaars te verkrijgen was, toen hebben de ouderlingen te Amsterdam en elders juist gezien en goed gedaan, dat ze voorts de ambtelijke gemeenschap met deze mannen hebben afgebroken. Wie hun anders raadde, ried in Roomschen zin.

Dit wilde echter volstrekt niet zeggen, dat daarom deze personen op hadden gehouden in het ambt te staan. Integendeel was het zeer wel mogelijk, dat ze door den Koning der kerk gezonden waren, maar, hoewel door Hem gezonden, zijn last inhielden, verloochenden en bestreden. Dan zijn ze wel *gezanten*, maar *kwade* en *ontrouwe* gezanten, die als eerlooze en trouwelooze dienaars een dubbel oordeel zullen ontvangen.

---

Vraagt men of hierdoor dan toch geen schromelijk *lynch*recht in de kerke Gods wordt ingevoerd, dan erkennen we dit tot op zekere hoogte.

Er is tweeërlei keur. Een keur naar uitwendig brevet, of wel naar het Woord, waarin de dienaar zich openbaart. Een derde is niet denkbaar.

Wilt ge nu niet de keur der gemeente toelaten, dan moet ge wel alle keur aan de uitgevers van het brevet toekennen, dat is aan de kerkbesturen, en komt ge dus op Romes pad. Ge zegt dan, dat het volk daarover niet oordeelen kan. Dat het oordeel aan de synode of bij den bisschop staat. En dat, waar een bisschop of synode heeft uitgemaakt, dat iemand een echt gezant is, gij er hem voor hebt te houden, al lastert hij den Christus ook; terwijl gij omgekeerd verwerpen moet, wie door synode of bisschop wordt verworpen, al vloeit ook hemeltaal van zijn lippen.

En stuit ge dan op de moeilijkheid, dat er soms twee synoden of bisschoppen naast of tegenover elkander staan, die de één zoo en de ander zus oordeelen, dan blijft er geen andere uitweg, dan dien ook Rome in de dagen der Hervorming insloeg en moet ge wel heil zoeken in de „onafgebroken successie." Waaronder dan verstaan wordt, dat elk leeraar, tot op de apostelen toe, u moet kunnen aantoonen, hoe van hand in hand het ambt steeds en ongestoord van de heilige apostelen af en op hen gekomen is.

Kiest ge dit standpunt, dan heeft dus Rome gelijk, want Rome heeft de onafgebroken successie, en gij hebt die niet.

Op uw Protestantsch en Gereformeerd standpunt kunt ge dus niet anders zeggen, dan dat de keur geestelijk is en wel terdege *bij de kerk* staat. Bij de kerk in haar *ambtelijke* vergaderingen, zoo deze zelve aan den Heere en zijn Woord trouw blijven; maar ook aan de kerk *in het ambt der geloovigen*, zoodra de wettige vergaderingen van de ambtsdragers den Heere en zijn Woord verzaken dorsten.

Juist daarom hielden onze vaderen tegenover Rome zoo sterk aan de »doorzichtigheid van de Heilige Schrift" vast. Immers met die perspicuïteit viel of stond hun geheele stelsel.

Was de schare der geloovigen niet bekwaam en dus ook niet gerechtigd, om een gezant des Heeren die een valsche boodschap bracht, terstond in zijn trouwloosheid te ontmaskeren en te verwerpen, dan drong het weer alles naar de hiërarchie en dus naar Rome toe.

En omgekeerd, zou de schare der geloovigen, volgens het ambt der geloovigen, tegen ontrouwe gezanten des Heeren kunnen en mogen opkomen, dan moest er perspicuïteit in de Heilige Schrift zijn, dat wil zeggen, dan moest de Heilige Schrift, gelijk ze daar lag, voor de geloovigen zelven zóó doorzichtig en verstaanbaar zijn, dat zij terstond toetsen en bemerken konden, of de boodschap, die hun in naam van Jezus gebracht wierd, *metterdaad van hun Koning kwam.*

Bleek dit nu anders te zijn, dan mochten de geloovigen sich aan het woord van zulk een trouweloos gezant niet onderwerpen; ja, ze mochten hem zelfs op geenerlei wijze in de uitvoering van zijn trouweloozen toeleg behulpzaam zijn; maar *ambtsdrager* bleef zulkeen hun niettemin.

Meer nog, juist daarin, dat hij ambtsdrager was, lag zijn ontzettend oordeel.

KUYPER.

---

# Van de Kercke.

(*Slot.*)

De ontwikkeling der zesde stelling geschiedt onder anderen in dezer voege (in het bovenaangehaald werk van Mornay du Plessis, bl. 8—11):

Nu de sienlicke Kercke is op de werelt, ende de werelt (gheyck wy by ons selven geroelen moghen) is onreyn, ende daer om onder sulck een vuyle locht, het onmoghelick waere, dat zij niet verroesten, ende veel verdoruentheyt na haer en soude trecken. Zy bestaet ook in menschen, ende is van menschen geregiert: ende alle menschen zijn vleesch ende bloet, ende dien volghende verdoruen, ende onuolcommen; d'onwetenheyt ende boosheyt onderdanich. 'Tis dan mogelijck datse somtijts verdoruen zy, ende onmoghelick datse in dese werelt soude volcommen ghesien worden. Nochtans om datter de Heylige schrift somtijts af spreect ansiende waervooren zy voor God geacht wordt, om haers Brudegoms Christi wille, ende dickmaels ook niet na tghene datse is, maer na tghene datse behoorde te zyne, ende dat niet soo seer om haer te prijsen, als om haer te verwecken om haer seluen werdich desen lof te macken, soo gheeft zy de Kercke sulcke hooghe titelen, diese niet altijt werdich en is, tzy dat wyse in de menschen (daer in zy bestaet) aensien, ofte ook in de leeringe selue. De schrift naemtse het rijcke Gods, oft het rijcke Christi: maer Jesus Christus, dier de Coninck af is, verghelijctse by een net, twelck geworpen zijnde in de zee, treet na hem quade ende goede visschen. Dit is te segghen dan, dat in dit rijcke der Hemelen, de Sathan onderdanen heeft, die zijnder tyrannie toebehooren. S. Paulus naemtse ook een huys Gods, ende vermaent ons t' aenmercken hoe wy daer in behoorden te wandelen: maer hy en verbercht ons niet dat in dit selfde huys, niet alleen schoone gouden ende silueren, maer ook houten ende aerden vaeten zijn, d' eene dienende tot nut ende eeren, ende d' ander tot schade ende oneeren: daeraf S. Augustijn dit onderscheyt ghenomen heeft, van de ghene die in het huys, ende nochtans van den huyse niet en zijn. Ende dat wij ghelooven in onsen Credo, van de ghemeynschap der Heylighen, en is niet te verstaene dat alle die daer vergadert zijn, by den geest Gods in Christo souden gheheylicht zijn: maer wel datter noch rechte ghemeynschap noch rechte heylicheyt en is dan in de Kercke: namende het ghheele na het beste deel. Dit is nu soo veel van de verdoruentheyt der persoonen.

Aengaende de leere, zy is de gheheele schoone ende onbeulecte Bruijd ghenaemt: alsoo ook dies aengaende, de ghelooughe ende gherechtighe stadt: den Temple Gods, ende den pilaer der waerheyt. Bij welcke schoone titelen zy behoorde verwect te zijne, te behaghen hem, die hem gheweirdicht haer soo t: naemen: ende hem in als onderdanich te zijne. Onder tusschen is het dickmaels gheschiet, dat een Kercke bij quade Herders gheregiert zijnde, hem bemoet ende vermeet te zijne sulck als dese titelen wt gheuen, ende dinct dat zy anders niet zijn en can: segghende, ik ben Coninginne, ende en kan gheen weduwe zijn: verweckende den goeden Godt tot gramschap, door wiens genade, zy alleene met sulcke titelen verciert is: zy verswijmt de stemme haers bruydegooms, haer seluen na haere sinnelijckheydt wetten maeckende. Haere leeraers regierense na haeren sin, denckende bij hen seluen wijs genoech te zijne: waer door de Propheten zijn bedwonghen gheweest haere spraken te veranderen, na dat de Kercke van gouuernemente verandert. Waerom zyse naemen een afvallighe ende hoere, haer verwijtende dat zy in ouerspel gheleeft heeft onder alle ghebladerde hoomen, datse haer Princen heeten, Princen van Sodoma, ende haer volck, volck van Gomorrha. Int corte, datse haer dreyghen, dat Godt zijn tabernacle elders verstellen, ende dat hyse verlaten sal. Ende Paulus seyt: dat zy soo verre souden verleydt wesen, om datse de waerheyt verswijmt hebben, dat zy den Antechrist in de plaetse Christi souden aenbidden. De reden is gheheel claer, dat is, de Kercke is in haer seluen een duyster lichaem, als de maene, gheen ander licht hebbende dan van Christo de sonne der gherechticheyt. Soo veel zy hem ansiet is zy claere, te meer zy haer van hem keert, te duysterder is zy, ende somtijts keert zy haer soo verre van hem, ende daer stelt hem sulck eenen grooten clomp aerde tusschen beyden, datse schijnt gheheel in Eclipse te zijne.

Daer af commet dat van dese alghemeyne Kercke (die ouer al den aerdbodem verbreyt ende afghesondert oft verscheyden is in bysonder deelen van alle natien der aerden) eenighe particuliere Kercken, gheheel wtgheroyt ende verdoruen zijn, door een recht oordeel Godes: ghelijck die Kercken van Philippus, Colossen, ende veel ander die in Orienten hier ende daer byden Apostelen hadden gheplant gheweest. Andere sietmen wederom op commen in ander plaetsen, door de ghenade des Heeren. Eenighe sietmen door de verdoruentheyt der menschen vervallen in leeringhe ende seden: ghelijck de Kercken van Griecken ende Egypten etc. Andere werden soo verdoruen door de hooverdye ende boosheyt der leytslieden datse niet gheheels en behouden, gelijct ghebeurt is met de Roomsche Kercke. Met den eersten daer zijnder, de welcke van ketteryen tot ongheloouicheyt veruallen zijn, ghelijck in de landen daer Mahumet zijn seckte gheplant heeft, al twelcke vruchten des eersten mensche Adams zijn, den welcken van Gode tot hem seluen veruiel, ende blindt wert in zijn eygenliefde: dinckende wijs genoech te zijne sonder Gods woort, om hem seluen te regieren. Siet daer in weynich woorden, soo veel angaet de deelen deser siendelicker Kercken, die nu oueral is. Maer het is ghenoechsaem, deser tijt dat wy besluyten, dat dese Kercke is de vergaderinghe oft het gheselschap, van alle die Christum belijden, oueral waer zy ook verstroyt zijn. Ende dat onder haer begrepen zijn alle bysondere Kercken, welcke de beloften Christi, die de alghemeyne Kercke ghedaen zyn, gelijckelick toecommen. Item, dat eenighe van die reyn, de ander onreyn zijn: na datse van God tot hen seluen ghekeert zijn: Item dat de alder reynste in hem seluen onreyn zijn, de wijle hy gheen volmaecktheyt in zijn Enghelen vindt: maer dat hyse in Jesu Christo ghenadelick verdraecht.

En bij de ontwikkeling van op drie na de laatste stelling wordt onder anderen het volgende aangevoerd (bl. 241—245):

Bouen dien werpen sy ons noch een ander saecke vooren. Ist dat ghy (segghen sy) de Paus voor den Antechrist houdt, ende onsen dienst voor afgoderye, hoe comt dat ghy ons Doopsel ontfanght? ofte soo ghijt voor goet houdt, hoe comt dat ghy met onse Kercke gheen ghemeynschap en hebt? Inden eersten, Godt heeft soo bermertich geweest ouer sijne Kerke, dat hy niet toeghelaeten en heeft dat den Antechrist in den Doop Christi yet soude veranderen, soo veel als het wesen belangt, al ist dat hy dien met veel superstitien besmet heeft, euen gheljck hy niet toeghelaeten en heeft dat noch onder de Samaritanen, noch int gheslachte Juda de Besnijdenisse (die een teecken

des verbonts was) te nieten ghedaen soude zijn. Alsoo segghen wy dat de Roomsche Kercke door den Doop Gode noch kinderen baert, maar dat sy daer naer de selue door haer afgoderye voor den Duyuel opvoedt ende ophoudt, euen ghelijck Ezechiel segt: Dat Jerusalem ende Samarien Gode kinderen baerden, ghelijck een ouerspeelster haeren man kinderen baert tot dat het afscheyt gemaeckt sy, maer dat sy daer naer de selue kinderen den Moloch, dat is te segghen, den valschen goden opofferden.

Ten tweeden segghen wy met Augustino dat het niet den Ketter en is die doopt als het Doopsel in zijn gheheel gebleuen is, maer Christus door de hand des Ketters, waer in wij volghen het gebruijck der eerster Kercke, ende het besluyt van het eerste Concilium van Nicen. Dat men de ghene die van Ketters ghedoopt hadden gheweest, als sy haere ketterije versaeckten, niet en soude herdoopen, wtghesteken de ghene die by de Samosatenen ghedoopt waren, welcke de wesentlicke woorden des doops niet en gebruijckten, ende dese en heeft men nochtans niet eyghentlick herdoopt, midtsgaders dat sy sonder de voorseyde woorden niet en conden ghedoopt gheweest hebben. Nu wy hebben door de ghenade Godes in den naeme Christi, ende niet in den naeme van den Antechrist ofte van zijn afgoden ghedoopt gheweest.

Ten derden het Doopsel brenght ons van onse kintschap af in het huys Godes, maer het en is niet ghenoech in zijn huys ontfanghen te zijne ten sy dat wy hem naer zijn ghehoden dienen. Want alsdan beroouen wy ons seluen van de weldaet die wy door den Doop ontfanghen hebben: den welcken (ghelijck S. Augustinus seght) ons alsdan tot meerder verdommenisse keert. Derhaluen is ons den Doop als een recht des borgherschaps in een ghemeynte, waer door wy verbonden zijn ons als goede borghers te draghen, ende oock worden wy daer mede van enckel vyanden, verraders ende dootslaghers, soo wy den tyran (die den seluen Doop soeckt te ouerweldighen) dienen, ende teghen de wetten der seluer de wapenen draghen. Want al ist by aldien, dat wy onder de tyrannie gheboren zijn, soo zijn wy nochtans gheboren ten behoeue der ghemeynte, ende in het register der borgheren geschreuen, ende niet in de rolle der slaven des tyrans, al waert schoon dat de tyran selue ofte zijn dienaers het register daer van hielden. Nu wy weten dat een borgher, die onder de tyrannie gheboren is, ende den tyran gedient heeft, ende daer naer zijn schult bekennende, hem seluen met de verlossers der ghemeyner vryheit voeght, gheen nieuwe brieuen van borgherschap van doene en heeft, hoe wel hy door zijn voorgaende wercken hem seluen onweerdich daer van ghemaeckt heeft. Alsoo segghen wy oock dat de ghene die onder het Pausdom ghebonden zijn, die den Antechrist toeghestaen, zijne rotterije aenghehanghen hebben, ende alle ander Ketters die teghen Christum ghevoehten hebben, gheenen tweeden Doop en behoeuen als sy wederom tot hun schuldighe plicht keeren: Want al waert by aldien dat sy Christum verloochent hadden, daerom en is Christus zijn recht niet afgegaen dat hy op hen heeft. Ende soo verre is het dat hun Doopsel wtgewisschet sy, dat sy in stede daer sy sonder den Doop maer enckel vyanden en souden gheweest hebben, verraeders gheworden zijn, ende rebellen teghen zijne Majesteyt. Ende daerom en hebben sy maer ghebreck een wtwissinghe van haere misdaet, ende niet een vernieuwinghe van haeren Doop.

Ten vierden, houden sy ons voren datter gheenen Doop en is dan in de Kercke: ende dat wy ons van hen scheydende, oock van de Kercke scheyden. Het is waer daer en is gheenen Doop buyten de Kercke, ende wy en loochenen oock niet dat de Roomsche Kercke een Kercke sy, want selfs als wy houden dat den Antechrist daerin regneert soo houden wy dien volghende dattet een Kercke is, midtsgaders dat hy nerghens en can sitten dan in de Kercke. Maer het is een ander saecke hem van de Roomsche Kercke te scheyden, ende een ander saecke hem van de ghemeynschap der alghemeyner Kercke te onttrecken, ghelijkerwijs wy hier bouen verclaert hebben. Ten anderen wy en scheyden ons vanden tempel niet, maer van de afgoderye die in den tempel ghebuert, noch van de ghemeynte niet maer van de tyrannie die de selue onderdruckt, noch van de stadt niet, maer van de peste die de selue verghift, noch van de ghemeynschap des volcks, dwelck wy alle voorspoet ende gheluck toe wenschen, maer van de conspiratie des Antechrists ende zijnder supposten. Soo dat wy haeren Doop niet en versaecken, maer den seluen beuestighen. Wy zijn door den seluen verbonden Godt te dienen, ende den Duuel te uersaecken, ende wy soecken hem volghende dien naer zijn woort te dienen, ende de afgoden te versaecken. Wy zijn door die brieuen des borgherschaps verbonden de oude wetten der Christelicker ghemeynte, de welcke de Kercke is, te onderhouden, ende volgende de selue houden wy haer de wet Godes haeres eenighen wethouders wederom voren, ende begeeren de Kercke te verlossen van alle die nieuwe instellinghen, waermede den Antechrist de consciencien beswaert heeft. Wy hebben door den Doop Christo eedt ghedaen, ende de Paus wilt ons van Christi dienst tot zijn afgoden, ende tot hem seluen aftrecken. Soo dat wy nu Christo dienen teghen den Antechrist, ende de Kercke teghen zijn conspiratie; want het is te dier oorsaecke dat wy door de ghenade Godes in de Kercke ghedoopt zijn gheweest, hoe seer dat de selue ghetyranniseert ende verdruckt gheweest is.

Maer (segghen sy) de dienaers des ghenes die ghy seght Antechrist te wesen hebben u ghedoopt. Sy hebben my water op mijn hooft gheworpen, maer Christus alleene heeft my ghedoopt. Den tyran ofte zijn dienaers die hy zynder beliefte int ampt gheset heeft, hebben my moghen de handt op doen lichten ende eedt doen doen. Maer sy hebbent my voor de ghemeynte doen doen, ende niet voor den tyran, in den naeme Christi ende niet in den naeme des Antechrists. De vorme des eedts is gheheel gebleuen, al ist by aldien dat den staet verandert is. Derhaluen om t'inhouden van mijnen eedt te volghen sal ick in den legher der warachtighe borgheren vertrecken: ick sal de suuer Kercke soecken ter plaetsen daer zij vertrocken is, ende sal de ghemeynschap des Antechrists versaecken, die onder het decsel van mijnen eedt, mijnen eedt doet breken.

RUTGERS.

## Uit de Pers.

Omtrent het belangrijk vraagstuk der financieele scheiding tusschen Kerk en Staat leest men in *De Hervorming* dit:

»De *Liberale Unie* — haar bestuur althans — gaf een programma, waarin alle groote vragen gesteld worden, en de richting aangegeven, waar de liberale partij hare oplossing heeft te zoeken. Alle groote vragen — op twee na: die welke Art. 194 en Art. 168 van de oude grondwet in herinnering brengen.

Doch de onderwijs quaestie is thans niet aan de orde, meent gij? Eilieve, hoe kunt gij zonder haar van *leerplicht* reppen?

Niemand weet een oplossing in zake Art. 168?

Maar schrijven mannen als Prof. Buys en Mr. De Beaufort dan dingen neer, die onmogelijk te verwezenlijken zijn? Het weekblad *De Amsterdammer* schreef, dunkt ons, onlangs naar waarheid: »Iedere staatkundige partij moet een antwoord geven op de volgende vraag: Kan de staat het lijdelijk aanzien, dat de clericalen in de Ned. Herv. Kerk eerst de doleerenden de kerk uitzetten en hen van hun aandeel berooven, daarna met de modernen hetzelfde doen, om eindelijk onderling oneenig te worden en elkaar uit te drijven en te berooven? Kan de staat dulden, dat de gelden, bestemd om in de godsdienstige behoefte van allen te voorzien, aan de bestemming worden onttrokken, om slechts ten bate van enkelen gebruikt te worden?"

Dit lijdelijk aan te zien is, in naam der leuze: Scheiding van Kerk en Staat, dan in het afgetrokken geluidigd, juist het tegenovergestelde te doen, van wat zij in werkelijkheid te beteekenen heeft.

Behoort de liberale partij te doen, als gaan haar deze dingen niet aan of als wist zij er geen weg mede?

Is het politicke kansberekening, dat zij niet wil streven naar eene organieke wet, die deze materie regelt?

Ligt het op haar weg in dezen de mannen van de *Stemmen voor Waarheid en Vrede* en het *Wageningsche Weekblad* of den *Wageninger*, zooals dit blad thans, tweemaal 's weeks verschijnende, heet, tegemoet te komen?

Of zou deze politicke slimheid kunnen blijken, de echte politicke wijsheid te hebben bedrogen?

Wie geeft een antwoord op de vraag: Wat zal het zijn binnen onze landpalen, in dit opzicht en in menig ander?"

Ook deze stem mag gehoord.

De keus voor de »kerkelijken" is eenvoudig.

Houden ze de teugels van Art. 168 (171) te streng vast, dan blijven ze nog een tijdlang meester van het terrein, maar eindigen met alles, zonder eenige vergoeding, te verliezen.

Daarentegen, doen ze water in hun wijn, en werken zijzelven tot regeling mede, eer het te laat is, dan blijft hun de kans geboden, om te scheiden met beneficie van een goed deel van den inventaris.

---

Onlangs schreven we in een noot onder onze Oudejaarsbeschouwing over het pas optreden van zon, maan en starren, als tijdmeters, op den *vierden* dag, dit:

»Wie hierop stuit, rekent buiten den Schepper. Of is niet én het denkbeeld van den tijd én zijn indeeling van dagen, én het verwerkelijken van dit denkbeeld door een wisseling van licht en geen licht, beide uit God? En indien dit zoo is, is God de Heere dan niet precies even machtig, om, zoolang er nog geen zon of maan schijnt, op even gezetten tijd nu eens een lichtglans in het paradijs te doen schitteren en straks dien lichtglans uren lang weg te houden? En als de Heere nu, na dit driemaal gedaan te hebben, zonder behulp van een zon, daarna besluit dit komen en gaan van het licht aan de zon te verbinden, wat geschiedt dan anders, dan dat Hij eerst rechtstreeksch en zonder een zon te gebruiken, precies datzelfde doet, waar Hij van den derden dag af goed vindt de zon voor te bezigen? Stel, God de Heere doofde morgen de zon uit, zou Hij daarom onmachtig wezen, even geregeld het nu eens licht, en dan eens donker om ons te laten zijn? Of kan God wel licht aan de zon scheppen, maar geen licht zonder zon? Eilieve, waar heeft de zon dan haar licht vandaan?"

Hierop nu antwoordt de redactie van *De Hervorming* dit:

Dr. Kuyper wil blijkbaar betoogen, dat de Schepper dit immers voor heeft boven den Heer Maju, dat Hij niet als deze gebonden is aan een toestel, wanneer Hij een lichtglans wil doen schitteren".

Overigens zijn vragen als hij hier doet, saam te vatten in deze ééne: Waarom zou God geen dag en nacht kunnen maken, zonder dat Hij dag en nacht maakt?

Ja, waarom niet?

En waarom zou God niet alle mogelijke en onmogelijke dingen kunnen doen, die in het scholastieke brein van den eersten den besten aan Droogstoppel verwanten letterknecht zouden kunnen opkomen?

Wel, waarom niet?

Indien het ons maar vergund is, er ons in te verheugen, dat wij Genesis I kunnen lezen, zonder op bezwaren te »stuiten", tot wier wegruiming Dr. Kuyper zich gedoemd ziet zijne krachten in te spannen, en zonder dat wij in verzoeking komen dergelijke even oneerbiedige als kinderachtige »waaroms" te stellen.

Zij het ons vergund op te merken, dat dit bescheid geen hout snijdt.

Althans noch onze vaderen, noch de *Heraut*-redacteuren hebben zich ooit de absurde vrijheid veroorloofd, om elk struikelblok uit den weg te ruimen door een vaag beroep op de almachtigheid Gods.

Wat *De Hervorming* ons toedicht, als schreven we aan de almacht Gods toe, om alle mogelijke en onmogelijke dingen te doen, is *haar* verzinsel, niet ons zeggen. En zoo de luchthartige opmerker waant, dat dit scholastiek zou zijn, dan zij hem aangeraden Voetius' *Selectae disputationes* eens in te zien, die hem toonen zullen, hoe juist Voetius, de scholastiek, het sterkst tegen dit dwaas almachtigheidsbegrip gestreden heeft.

Hij gelieve voorts op te merken, dat wij in onze onderstelling niet één enkele zaak uit de Almachtigheid Gods hebben afgeleid, dan na deze bij analyse als feit te hebben aangewezen. Er zijn hier drie dingen: 1. het denkbeeld van tijd; 2. de indeeling van den tijd in dagen; en 3. de verwezenlijking van dit denkbeeld door het nu eens doen glansen en dan weer terugnemen van licht; en alle deze drie blijken in God mogelijk. En de eenige vraag waarop het nu aankomt is, of de Heere dit effect alleen door de zon kon bereiken, of ook zonder de zon.

Voorts merke de redactie van *De Hervorming* op, dat Mozes in zijn scheppingsverhaal het juist nam, gelijk wij het nemen.

Immers, hij schrijft driemaal van een dag die kwam en ging door wisseling van licht en duisternis, eer hij aan de zon toekwam.

Onze voorstelling is dus niet in het verhaal ingelascht, maar er klaar en duidelijk uit genomen.

Lust het haar derhalve, Gen. 1 zóó te lezen, dat ze iets anders leest dan de schrijver bedoelde, het zij zoo; maar tot exegetisch en wetenschappelijk lezen van een verhaal, ze zal het ons voetstoots toestemmen, komt ze zoodoende niet.

Ze verlaat het oorspronkelijke, omdat ze er geen oog voor heeft.

KUYPER.

## Officieele Berichten uit de Ned. Geref. Kerken.

### Diaconaal convent.

Het diaconaal convent zal, zoo de Heere wil, gehouden worden op Donderdagavond 2 en Vrijdag 3 Februari 1888, te Utrecht, in het »Gebouw voor kunsten en wetenschappen."

Woensdag 1 Februari tevoren, des avonds te half acht uur, GODSDIENSTOEFENING in de Oosterkerk. (Ds. Klaarhamer, pred. te Middelburg.)

Donderdagavond te zes uur in het »Gebouw voor kunsten en wetenschappen": OPENING VAN HET DIACONAAL CONGRES.

Onderwerp van behandeling: *De bedienende personen.*

Vrijdagmorgen te 10 uur: Voortzetting van het congres.

Onderwerpen: *De bediening*, en *De bediende personen.*

Vrijdagavond te half acht uur: GODSDIENSTOEFENING in de Oosterkerk. (Ds. N. A. de Gaay Fortman, pred. te Amsterdam.)

Het convent zal toegankelijk zijn voor Bedienaren des Woords, Ouderlingen en Diakenen van Gereformeerde Kerken, daartoe door hunne kerkeraden afgevaardigd.

W. VAN DEN BERGH, *te Voorthuizen.*
N. A. DE GAAV FORTMAN, *te Amsterdam.*
H. HOEKSTRA, *te Utrecht.*

---

AXEL. Den 19den December l.l. werd in eene kerkeraadsvergadering onder praesidium van den oudsten ouderling voor de geheele Hervormde gemeente te Axel aan de Kerkorde, ingevoerd bij Koninklijk Besluit van 1816, alle kracht en geldigheid ontnomen, en diensvolgens alle daarop gegronde bepalingen en besluiten voor vervallen verklaard. Uit de handelwijze van het klassikaal bestuur van Wijk-bij-Duurstede tegenover den heer Ds. F. W. J. Wolf, laatst predikant te Odijk en thans predikant dezer gemeente, was wederom ten duidelijkste gebleken, hoezeer door de besturen niet meer gevraagd wordt naar wat Gods Heilig Woord gebiedt, en hoe zelfs de reglementen, waarop zij zich steeds beroepen, met de meeste willekeur worden uitgelegd en misbruikt. Veler oogen gingen aldus open voor het ongoddelijke in een dergelijke organisatie. De kerkeraad besloot dan ook, zich wederom onder de nimmer afgeschafte Dordtsche kerkenordening te stellen, de Formulieren van Eenigheid als akkoord van kerkelijke gemeenschap aan te nemen, en in correspondentie te treden met de andere kerken. Ds. Wolf, die in deze vacante gemeente reeds enkele weken het Woord bediende in de Christelijke school, welke door heeren bestuurderen bereidvaardig ten dienste van den kerkeraad was gesteld, werd door den consulent, Ds. Klaarhamer, den 28sten Dec. l.l. naar aanleiding van Joh. 21: 17 bevestigd en deed Zondag d. a. v. zijn intrede. Onder den zegen des Heeren gaat in deze kerk het aangevangen werk der reformatie boven verwachting gelukkig voort.

---

*Aan de kerkeraden der Ned. Geref. Kerken (doleerende)*

De kerkeraad der Ned. Geref. kerk (doleerende) te Engwierum, krachtens het ambt der geloovigen onder medewerking der genabuurde kerk van Anjum gekozen en openlijk in het ambt bevestigd op Maandag 2 Januari 1888, bericht u langs dezen weg,

dat ook voor zijne kerk de synodale organisatie van 1816/52 is terzijdegezet en aanvaard de kerkenorde van Dordrecht van 1619.

Erkennende de drie formulieren van eenigheid als akkoord van kerkelijke gemeenschap, wenscht hij ook met de overige Gereformeerde kerken in correspondentie te treden; hij bidt dezen den zegen des Heeren toe en biedt den broederen bij dezen de broederhand.

*Namens den kerkeraad,*
F. T. POSTMA, *Ouderling.*
J. LANGHOUT, *Consulent.*

*Engwierum*, 5 Januari 1888.

## Gereformeerde Gezindheid.

### Doleerende Kerken.

BEROEPEN: Vlaardingen, A. van Schelven, reizend predikant. — Delft, W. van den Bergh te Voorthuizen. — Sneek, L. Wagenaar te Heeg.

BEDANKT: Meppel, J. C. Sikkel te Hijlaard.

### Christelijke Gereformeerde Kerk.

BEROEPEN: Sliedrecht, A. Voogel te Zalk en Veerkaten (cl. Zwolle). — Doesburg, D. van Brummen te Dordrecht. — Heusden, H. W. J. van Baalen, emer. pred. te Amersfoort. — Jacobapolder, J. Verhaven te Kamperland. — Oranje (Noord-Amerika), J. ten Grootenhuis te Hellevoetsluis. — Zandeweer, H. J. Bouwers te Drachtster-Compagnie (Fr.).

BEDANKT: Noordwijk, P. J. Baay te 's-Gravenzande. — Baarn, M. van Minnen te Utrecht.

### Synodale Genootschapskerk.

VIJFTAL: Nieuwe-Pekela (vac.-Niemeijer), F. Zoete te Engwierum, Joh. Vinke te Enter, J. Griethuizen te Haren, E. Jansen te Heemse en W. Meijeringh te Boven-Pekela.

DRIETAL: Amsterdam, F. H. J. Grundlehner te Delft, J. J. van Noort te Werkendam en A. H. Roose te Woudsend.

TWEETAL: Leeuwarden (vac. G. J. de Hoest), A. Kan te Velp, H. G. Kleijn te Hooge-Zwaluwe, J. J. van Noort te Werkendam, J. Quast Hzn. te Nijbroek, A. J. ter Haar Romeijn te Dedemsvaart en P. J. Romijn te Zierikzee.

BEDANKT TOEBEDING VAN BEROEP: Scherpenisse, J. Willemse te 's-Heerenhoek.

BEROEPEN: Doetinchem, tot tweeden predikant bij de Ned. Zendingsgemeente, F. Kampstra te Langeweer (cl. Dokkum). — Harmelen, J. Vermeer te Zwolle. — Zuilen (cl. Amersfoort) en Ouderkerk aan den IJsel, E. A. Lazonder te Oldebroek (Geld.) — Gouda, J. D. van Arkel te Bloemendaal. — Benthuizen (cl. Leiden), C. J. van Arkel, cand. te Utrecht. — Loenen (bij Dieren), J. M. S. Baljon te Nederhemert. — Stavenisse, G. J. Antink te Oostermeer en Eestrum. — Nijehaske, E. Weidner te Wilsum (Overijsel). — Krewert (cl. Appingadam), E. van Kleffens te Siddeburen (cl. Appingadam). — Acquoy, A. E. L. W. Römer te Buurmalsen. — Loon op Zand, J. W. H. Kalkman te Monster. — Marken, G. Nijhuis te Berlikum (Friesl.)

AANGENOMEN: De Lier (cl. 's-Gravenhage), J. M. Conradi te Nisse (cl. Goes). — Enschedé, W. van Dam te Grootebroek. — Reden, Z. H. F. A. Faure te Woudenberg. — Harderwijk, J. Göpner te Gendringen.

BEDANKT: Katwijk aan Zee, E. A. Lazonder te Oldebroek. — Nieuwerkerk aan den IJsel, P. Segboer te Nieuw-Lekkerland. — Den Helder, J. A. Prins te Dokkum. — Middelburg, C. B. Oorthuijs te Katwijk aan Zee. — Lunteren, W. De Lange te Bruchem c. a. — Tolen, J. A. van Boven te Oost- en West-Souburg. — Koudum, J. M. Snethlage te Haarlem. — Varik (cl. Zalt-Bommel), J. C. Prins te Werkhoven. — Hollandscheveld (Drente), J. W. H. Kalkman te Monster. — Eemnes-Buiten, F. Kijftenbelt te Hoevelaken. — Waverveen, C. J. van Arkel, cand. te Utrecht. — Koudum, J. M. Snethlage te Haarlem. — Schiedam, C. L. Laan te Goes. — Mantgum c. a. J. T. Tenthoff te Wijnaldum. — Oosterhesselen, H. J. Huber te Gieterveen. — Brock op Langendijk en Zuid-Beierland, P. Bongers te Ameide c. a. — Elburg, G. J. Klump te 's-Graveland. — Oud-Alblas, E. A. Lazonder te Oosterwolde (Geld.).

## Advertentiën.


## Vrije Universiteit.

»Het is den menschen gezet, eenmaal te sterven." En wanneer die ure zal zijn aangebroken voor iemand onzer, is ook voor hem of voor haar de mogelijkheid voorbij, om den Heere hier op aarde te dienen en zelf mede te arbeiden aan de komst van zijn Rijk: want »wie zal den Heere loven in het graf?" Deze gedachte moet een iegelijk onzer tot meerderen ijver aansporen, vooral wanneer men de jaren ziet heenspoeden; doch ook moet de gedachte aan de ure des doods de vraag doen opkomen in de ziel: »Kan ik niet ook nà mijn dood op indirecte wijze toch nog iets doen voor de uitbreiding van het Koninkrijk Gods?" — In vroegere tijden werden groote kapitalen vaak nagelaten, waardoor de Godshuizen zijn ontstaan, die nog zeer velen ouden van dagen, weduwen en weezen een welkome schuilplaats aanbieden. Hoevelen zijn er nog in onze dagen, die, al zijn het dan niet altijd groote sommen, dan toch nog heel wat in hun uiterste wilsbeschikking zouden kunnen toedeelen aan de Vrije Universiteit, opdat uit de renten daarvan een leerstoel in eene of andere faculteit van wetenschap geheel of ten deele worde bekostigd! Ik weet wel, dat het een delicaat punt is, dat ik hier aanroer, en het misschien wat vreemd *klinkt* te vragen: »Gedenk onzer stichting ook, indien gij beschikkingen gaat treffen omtrent uw aardsche goed nà uw heengaan van deze aarde" — maar aan den anderen kant is het toch een zeer natuurlijke zaak, daar toch voor ieder onzer de doodsure *moet* aanbreken, en, gelijk er ook geschreven staat, dat »daarna het oordeel komt", waarbij het volstrekt niet onverschillig zijn zal, *hoe* wij met ons aardsche goed zullen gewoekerd hebben tot eer van onzen Koning.

Zij het mij vergund, hierbij in herinnering te brengen, dat de officieele titel onzer vereeniging waarop rechtspersoonlijkheid is verleend, is: »De Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag, gevestigd te Amsterdam."

W. HOVY.

In dank ontvangen:

**Voor de Vereeniging:**

**Aan Contributiën**: door den heer R. de Ruiter te Harlingen *f* 96.50; door den heer J. Velders te Baambrugge *f* 97.50; door den heer D. L. Tromp te Woudsend *f* 54.50; door den heer L. Onvleete IJlst. (1ste storting) *f* 200; door den heer J. W. van Beem te Albega *f* 122; door den heer H. Bijkerk Rz. te Steenwijk *f* 4.50; door den heer G. J. van Goor te Kampen *f* 9. **Aan collecten:** door den heer W. Hovy, van de Ned. Ger. Kerk te Beverwijk *f* 11; door den heer J. L. Jaspers, feestcollecte van de Ger. Vereeniging te Hilversum *f* 28.40; door Ds. J. J. A. Ploos van Amstel te Reitsum *f* 18; door den heer J. Velders te Baambrugge *f* 12; van den kerkeraad te Baarn *f* 21.10. **Aan schenkingen:** door den heer J. Velders van C. v. W. *f* 2.50; door Ds. J. J. A. Ploos van Amstel, gevonden in de collecte *f* 5, van Mej. Wed. G. v. W. *f* 10, samen *f* 15; door den heer E. Bouwmeester, te Rijssen, van de Zondagsschool *f* 2; door den heer W. Hovy, van den heer J. W. V. *f* 60; door den heer R. de R. te Harlingen *f* 1.50; door den heer W. Hovy, van Jhr. E. v. S. *f* 100; door Dr. F. L. Rutgers van Mej. G. te Vlissingen *f* 5; door den heer F. van den Brink te Renkum, van de fam. Van d. K. *f* 5, van J. P. C. *f* 2.50, van Van d. P. *f* 2, van S. *f* 1, van H. *f* 1, van Van d. B. *f* 1, samen *f* 12.50; gecollecteerd in de Vereenigin N. R. *f* 2.50 en *f* 2.50; samen *f* 5.

**Voor de Medische Faculteit:**

Door den heer A. M. de Blauw Jr. te 's-Hage *f* 2.50; gecollecteerd in Frascati *f* 2.47.

**Voor het Hospitium:**

Door Ds B. van Schelven *f* 2.50; door Mevr. Mond van D. L. T. te W. *f* 10; door den heer H. Seret te Hof van Delft, van een belangstellende dame *f* 5; door den heer W. Hovy van Jhr. E. v. S. *f* 20; van eenige vriendinnen te U. 6 lakens.

**Voor het Studiefonds:**

Bij Prof. Dr. A. H. de Hartog ingekomen: door Ds. J. J. A. Ploos van Amstel, van den heer M. van der Laan, van Kollum *f* 9.75, van P. B. *f* 1, *f* 9.75, samen *f* 20.50; door Ds. B. van Schelven, collecte te Weesp *f* 5.38; gecollecteerd in Maison Stroucken van J. M. B. *f* 2, in Odéon *f* 5, samen *f* 7; door den heer W. Hovy van Jhr. E. v. S. *f* 20; door C. J. d. B. te V., gevonden in de coll. *f* 5; postm. 's-Gravenhage *f* 1.50; Van d. L. *f* 25.23½; van M. te H. *f* 1; door Bar. v. d. B. v. V., half jaarlijksche praebende *f* 39.20; door Van V. te V. van de Jongelingsver. *f* 5; Ds. B. te Z. *f* 5; door B. P. T. te R. van de Halvestuiversvereeniging te R. *f* 390, waaronder eene gift van *f* 100.

De contributie uit Maassluis, de vorige week vermeld, was *f* 128; en de collecte, 1 Januari als door Ds. v. Goor ontvangen verantwoord, was van de Ned. Ger. kerk te Bunschoten.

S. J. SEEFAT, *Penningmeester.*
*Lijnbaansgracht* 248.

Wie goede, Gereformeerde leerredenen wenscht te onderzoeken, bestelle

## Lijdens- en Feeststoffen

van A. P. A. DU CLOUX, 2de uitgaaf.

**12 Lijdensstoffen**, 1 gulden; **12 Feeststoffen** 1 gulden, franco verzending. De eerste uitgaaf kostte *f* 1.80. Verkrijgbaar bij R. BOERMA, Groote Appelstraat, *Groningen.*

Een Exemplaar **Johannes Calvijn**, verklaring over het Nieuwe Testament, uitgegeven 1834, in het Latijn, zindelijk, halffleer, 7 deelen, groot 8°., voor 9 gulden. (670)

Bij den Uitgever J. J. WIARDA, te *Sneek* is van de pers gekomen:

## LEESBOEK

OVER DE

## Gereformeerde Geloofsleer.

**Zestiende stuk.**

## Heilsorde. Heiligmaking.

DOOR

**H. E. GRAVEMEIJER.**

**Prijs** *f* **0.90.**

Van dit werk, door de Christelijke pers zoo gunstig beoordeeld en aanbevolen, verscheen vroeger:

1ste stuk: Godsdienst. Bronnen der Godskennis. *Tweede druk.* . . . . . *f* 0.75
2de » Gods Woord. *Tweede druk.* . » 1.25
3de » Gods Wezen, Namen, Eigenschappen. *Tweede druk.* . » 1.—
4de » Gods Drieëenheid. *Tweede dr.* » 1.—
5de » Gods Besluiten. Praedestinatie. » 0.90
6de » Schepping. . . . . » 1.—
7de » Voorzienigheid . . . . . » 0.65
8ste » Staat der Rechtheid . . . . » 0.50
9de » Zonde . . . . . » 0.90
10de » Des Verlossers Persoon. . . » 0.80
11de » Des Verlossers Namen en Ambten . . . . . » 1.—
12de » Des Verlossers Staten. Vernedering . . . . . » 1.40
13de » Des Verlossers Staten. Verhooging . . . . . » 0.80
14de » Heilsorde. Roeping. (Bekeering. Geloof). . . . . » 0.80
15de » Heilsorde. Rechtvaardiging. . » 0.80

Elk stuk is afzonderlijk verkrijgbaar bij alle soliede boekhandelaars, alsmede bij den uitgever.

Oude en Nieuwe-Theologische boekhandel van A. FISSCHER, Elisabethstraat, *Utrecht.*

Voorhanden:

HENRY en STACHAUSEN's Bijbelverklaring, compleet op Rom. na
PATRIK, POLUS en WELS, geheel perkamenten banden, extra uitgaaf, *f* 37.
Dito, in halffleder, net exemplaar, *f* 30.

Zendt na ontvangst van postwissel fr. p. post:

ALEX. COMRIE, Catechismus, *f* 2.50.
———— Kranken in afgezakteu staat. *f* 2.25.
———— A. B. C. des geloofs, *f* 0.80.
———— Zaligmakend geloof, *f* 1.60.

Heden komt van de pers:

## ZUR ABWEHR.

Etliche Bemerkungen gegen

**Professor Dr. A. KUYPERS**

Einleitung zu seiner Schrift:

## „Die Incarnation des Wortes",

VON

**Dr. EDUARD BÖHL,**

*o. ö. Professor der Theologie in Wien.*

**Prijs 65 Cents.**

**SCHEFFER & Co.,**

*Amsterdam*, 11 Jan. 1888. *Uitgevers.*

SCHOTSCHE ZENDINGSKERK.

Zondagmorgen, 10 uur, A. VAN OS.
Zondagavond, 6 uur, F. W. A. KORFF.
Woensdagavond, 8 uur, Vergadering met de Proselieten.

## AMSTERDAMSCH ZONDAGSBLAD

## TOT GETUIGENIS DER WAARHEID,

verschijnt wekelijks bij **SCHEFFER & Co., Amsterdam, Noorderstraat 14.** De drie eerste nummers worden op franco aanvrage **gratis** toegezonden.

**Abonnementsprijs** per half jaar. . . . . *f* **1.25.**
**Franco per post.** . . . . . » **1.50.**

No. 1 bevat: Inleidend woord der Redactie, get. Ds. H. A. J. LuTGE. — Onze kenspreuk. — *Uit het Woord:* Openb. 5 vers 5. — *Uit de nalatenschap der kerk:* Gedachten over Psalm 119 vers 17 v.v. — Kerknieuws. — Leestafel.

No. 2 bevat: *Uit het Woord:* Verklaring van Ezechiel 1. — *Uit de nalatenschap der kerk:* Over 's Heilands komen in vleesch. — Gedachten over Psalm 119 vers 19—24. — Eene belangrijke bekentenis van Luther. — *Correspondentie:* Uit Duitschland. — Kerknieuws.

## Dienstneming voor Oost-Indië.

**Nederlanders ontvangen bij het aangaan van eene militaire dienstverbintenis van ZES jaar een handgeld van**

## Drie Honderd Gulden.

**Aanbrengpremie TIEN GULDEN.**

**MILICIENS in werkelijken dienst of met groot verlof kunnen voor den tijd van TWEE jaar gedetacheerd worden naar OOST-INDIË; premie**

## Twee Honderd Gulden,

**Aanbrengpremie TIEN GULDEN,**

**bijaldien de Milicien met groot verlof afwezig was van zijn korps.**

**Het Departement van Koloniën en alle Burgemeesters geven GRATIS inlichtingen.**



GEDRUKT TER KON. NED. STOOMDRUKKERIJ, WARMOESSTRAAT 106, TE AMSTERDAM.